

B. ZAHRANIČNÍ.

Haagské výsledky: obecné, československé. — Ženevská konference S. N.: Briandova Evropa, vyčkávací stanovisko Stresemannovo, anglická iniciativa, fakultativní klausule, hospodářské plány, odzbrojovací debata, finanční pomoc, článek 19. — Přistoupení Ameriky k mezinárodnímu soudu. — Německá a rakouská krise. — Voldemarasův pád.

Haagská konference pro likvidaci války vyvíjela se od počátku naprosto jinak, nežli bylo předvídáno. Místo, aby hlavní pozornost soustředila se na otázky, týkající se Německa, ať již v souvislosti s Youngovým plánem nebo s vyklizením obsazeného Porýnska, jak by bylo odpovídalo programu, byla to Anglie, která vyčerpávala všecku energii vyjednávačů po celé týdny trvání konference. Vůdce anglické delegace, ministr financí Snowden, byl předem znám jako odpůrce řešení, navrženého znalci na konferenci pařížské, ale nikdo neočekával, že jeho odpor bude tak tvrdý a důsledný. Soudilo se, že je to jen zaujetí taktické posice, které má za účel získati pro Anglii jiné výhody, zejména pokud jde o sídlo mezinárodní banky. Zatím se ukázalo, že Snowden opravdu míní, co říká, to jest, *nechce přispěti na vyrovnání s Německem revisí klíče, smlouveného ve Spa, v neprospěch Anglie*. Brutální upřímnost anglického delegáta byla něčím naprosto neobvyklým na mezinárodních konferencích, takže hledaly se již za jeho vystoupením zvláštní motivy politického rázu, ať již vnitroanglické nebo zahraniční, soudilo se, že je to atentát buď na Mac Donalda nebo na celou mírovou akci. Ve skutečnosti nebylo to nic jiného, nežli přesvědčení britského kancléře, že hranice anglických obětí k likvidaci války byla překročena a že ostatní mocnosti musí část svých zisků vrátit. Při tom přiznával se bez obalu, že sleduje i tendence v jistém smyslu prestyžní, že totiž chce dokázat veřejnosti domácí i cizí, že *Anglie půjde napříště svými cestami* a nebude ve vleku žádného spojence. Otřes, vyvolaný taktikou i stanoviskem Snowdenovým, byl hluboký a dosud se neuklidnil. Nešlo zde totiž o akci osobního rázu, nýbrž o směrnici, zaujatou současně ministerským předsedou a celým kabinetem a podepřenou neobyčejně jednomyslným a spontanním souhlasem veřejného mínění. Bylo třeba si přiznat, že v anglické politice se opravdu něco změnilo. Nastala zřejmá *reakce na jednostranně frankofilské stanovisko Chamberlainovo* a jeho kontinentální orientaci. Angličani zdají se přesyceni Evropou, ohlížejí se do zámoří za svými dominiemi a za Amerikou. O důsledcích této změny a jejím dosahu bude třeba ještě uvažovati. V prvním okamžiku se však rozhodně přecenila. Anglická politika nemohla naprosto sledovat úmysly protilikvidační, poněvadž jest právě v jejím vlastním zájmu, aby minulost co možno úplně byla vyřizena a přestala zatěžovat práci o soudobých úkolech. Diference, o níž zde šlo, byla sama o sobě podřízeného významu a spoluvěřitelé Německa vyhověli bez velkých obtíží anglické potřebě, jakmile shledali, že je opravdu zastávána vážně. Bránili se ovšem povoliti více, než bylo naprosto nutno, a tak svět měl málo povznášející divadlo, podobné tržnímu smlouvání o cenu. Po několika nedostatečných nabídkách odhodlaly se konečně státy, zastávající Youngův plán, nahraditi Anglii až do tří čtvrtin ztrátu, která jí vznikla revisí podmínek spaaských a britská delegace na tento kompromis, zachraňující aspoň v nejnnutnější míře posice jejich protihráčů, přistoupila. Prostředky k této úhradě našly se ostatně z větší části v *nepřidělených ještě obnosech nové soustavy reparačních platů* a zejména v kapitálech, přebývajících z nejbližších platů Německa při přechodu od plánu Dawesova k plánu Youngovu. V ostatním provedl se jistý *přenos pohledávek drobných věřitelů* na Anglii a ti byli odškodněni na svých účtech ve Francii a v Itálii. Itálie chtěla postoupiti také svou pohledávku z titulu převzatých státních statků a osvobozovacího poplatku, kterou má u nás, Snowden odmítl však transakce tohoto druhu. Tím byla znovu rozvinuta *otázka tak zv. východních reparací*, na níž se narazilo již na konferenci znalců zásluhou Schachtovou. Jednání o těchto věcech nepřekročilo však stadium neoficiálnosti. Podle předběžného zkoumání půdy zdá se zajištěno aspoň tolik, že *pohledávky reparační komise z titulu převzatých státních statků rakousko-uherských státy nástupnickými budou považovány za kompenované* jednak přijetím podílů na passívech monarchie, jednak našimi protipohledávkami reparačními. Ku projednání těchto otázek dosazen zvláštní

výbor, obesaný interesovanými státy, jehož schůze byly zahájeny počátkem září v Paříži. Bylo by předčasné odhadovati, jak vysoko budou naše konečné závazky vyměřeny, zvláště pokud jde o revisi osvobozovací taxy, poněvadž i pařížské porady zůstávají dosud jen neúřední výměnou názorů. Jednání je komplikováno tím, že je tu dotčen současně zájem bývalých nepřátelských států, Rakouska a Uherska, jichž válečné dluhy nebyly (právě tak, jako hodnota převzatých statků) nikdy přesně stanoveny, nebyly však také odepsány, nýbrž pouze odloženy. Passiva států cesionářských jsou aktivity států dlužnických, takže vyvíjí se tu opět protikladná hra zájmů. V poměru k netušeným obtížím finančním nesetkalo se jednání *politické* s většími překážkami patrně právě proto, že se dostavila únava z jednání prvního. Z francouzské strany kladly se pro předčasné vyklizení zbývajících pásem porýnských původně podmínky vyplývající nejen ze snahy o zabezpečení bezvadné funkce Youngova plánu, nýbrž i z potřeby bezpečnosti vojenské. Porýní nemělo být vyklizeno dříve, dokud větší částky Youngových splátek nebudou mobilisovány, zejména však pokud Německo nepřipustí *doplnění článků 42. a násl. smlouvy versailleské ve smyslu efektivní kontroly*. Němci naproti tomu rozhodně odmítali odpovědnost za ty partie Youngova plánu, na něž nemají přímého vlivu, a jakoukoli trvalou kontrolu, vykonávanou na místě v Porýnsku prohlašovali za nepřijatelnou. Francie spokojila se v tomto směru na konec s podmínkou ratifikování Youngova plánu říšským sněmem a s *rozšířením pravomoci smírčí komise*, dosažené smlouvou locarnskou, ku případné pohraniční kontrole vykonávané podle usancí Společnosti národů.

Výroční shromáždění Společnosti národů bylo tentokrát skvělou přehlídkou státníků a programů. Bylo zahájeno úplným politickým exposé britského ministerského předsedy *Mac Donalda*, který zde promluvil jako před skutečným mezinárodním parlamentem, uslyšelo epochální *projev Briandův pro novou Evropu*, přijalo s povděkem přihlášku třinácti nových států *k fakultativní klausuli* haagského soudu a *schválilo podmínky přistoupení Spojených států severoamerických* k tomuto nejvyššímu mezinárodnímu tribunálu. Byla zde provedena velmi instruktivní *debata o otázce finanční pomoci státu válkou ohroženému* nebo napačenému, o postupu jednání *odzbrojovacího* a aplikaci pověstného *článku devatenáctého* (revisionistického). Byly zde rozvinuty velké *hospodářské plány liberalistické* a přijaty resoluce, směřující ke konkrétním opatřením rázu hospodářského odzbrojení. Britský premier prohlásil přání, aby toto zasedání stalo se historickým zobecněním zásady obligatorního rozhodčího soudnictví a podal sám dobrý příklad tím, že zahájil řadu se všemi dominiemi britské říše. Podle něho ohlásila pak přistoupení Itálie a mezi dalšími státy i Československo. Fantasii široké veřejnosti vzrušil ovšem více *projev Briandův*, ač snad nebylo v něm vše, co se laicky očekávalo. Briand nemohl ani zde rozvinouti nějaký konkrétní plán, nemohl dáti více, nežli *pouhý podnět*, vše ostatní je věcí času a dobré vůle. Briand vychází z přesvědčení, že mír v Evropě nebude zajištěn jinak, nežli *co nejúžším semknutím hlavních evropských států*, než tím, že místo dnešních divergentních úsilí a odporujících si zájmů vyvinou se převážné zájmy společné a návyk spolupráce. Poněvadž Společnost národů se zatím jednotným nadstátem státi nemůže, nutno se soustřediti na federaci v užším rámci evropském. Nejde tu ovšem o vytváření nové fronty kontinentální pro boje příští, zejména nemá v tom býti nic protiamerického. Nelze ovšem popřít, že *mohutný příklad Ameriky a hrozivý stín její hospodářské i politické hegemonie* má mnoho zásluhy na tom, jestli se odvážná myšlenka Briandova neodsuzuje předem jako absurdní, nýbrž setkává se se sympatiemi i tam, kde jinak se musí uplatňovat silné rezervy. Je to zejména Německo, které přes své nesplněné politické požadavky, čelící proti pořádku, stanovenému mírovými smlouvami, zásadně staví se ku sjednocovacím snahám kladně. *Stresemann* upozornil na analogii s vývojem někdejšího severoněmeckého celního svazu a prohlásil jednotnou hospodářskou soustavu evropskou za nezbytnost doby. Při tom neopomněl dotknouti se některých aktualit, jako je menšinová ochrana a úplné odzbrojení (až na úroveň toho, které Německu bylo uloženo smlouvou versailleskou), třeba nebyl v tomto ohledu tentokrát zvláště naléhavý. Dal jen Společnosti národů na uvážení, zda může se obejít *bez trvalého orgánu k dozoru na nakládání s menšinami* a zdůraznil, že pro Německo je *zrovnaprávnění i v ohledu mocenském* (vojenském) předpokladem upřímné kooperace na všech plánech v měřítku evropském i světovém. — Praktičtí Angličané nehledí tak daleko, jako je sjednocená

Evropa a nemají proto zapotřebí, aby se vyslovovali buď horlivě pro ní nebo proti ní. Na žádný způsob nemají však obav z vývoje v tomto směru, nýbrž chtějí naopak všemožně přispěti ku překonání dosavadní bojovné hospodářské anarchie. Ministr obchodu *Graham* navrhl konkrétně, aby se začalo jakýmsi průměrným v tomto oboru, totiž úmluvou, že po dva až tři roky nebudou cla nikde zvyšována, takže by se získal čas ku hledání společné platformy. Některé velké průmysly, prodávající již dlouhou krizi, jako je zejména průmysl uhelný, ale jako jest také všechen průmysl cukerní a textilní, mohou mezitím učiniti pokroky ve snaze po rozdělení trhů a racionalisaci výroby. V této myšlence stýká se *Graham* s Francouzem *Lowcherem*, který má již značné zásluhy o sblížení velkopřemyslu německého a francouzského. Navrhuje svolání konference zástupců vlád, nikoli pouhých expertů. — Vedle těchto plánů hospodářských zaměstnávala konferenci Společnosti národů hlavně práce na vnitřním vybudování organizace. Byl to jednak anglický návrh na přizpůsobení stanov Společnosti národů novému mírovému zákonu *Kellogova paktu*, jednak návrh finský o vzájemné finanční pomoci. Ministr *Henderson* upozornil zvláště na pověstnou mezeru v článku patnáctém, kterou se ještě připouští legalita války a dal podnět k ustavení komise pro důkladnou právní revisi celého *Covenantu*, který byl novějšími událostmi předstížen. Finský návrh finanční pomoci představuje sám o sobě minimum toho, čím je Společnost národů povinna svým členům, ocitnuvším se v tísní, ve svých důsledcích rozvíjí však znovu celou složitou soustavu ženevského protokolu. Je zřejmo, že finanční pomoc může býti udělena jenom tomu státu, o němž se bezesporně zjistilo, že nemá viny na konfliktu a že je také ochoten přijmouti a za všech okolností loyálně provésti direktivy Rady S. N. Poskytnutím sebemenší pomoci budou státy súčasťněně při tom, účastny ihned celého konfliktu a nemá-li z toho vzniknouti nová válka světová, bude třeba, aby autorita Společnosti národů byla důkladně utužena. Tak se stalo, že dobře již připravený (ve finanční komisi) návrh nebyl ještě v tomto shromáždění definitivně projednán a přijat, nýbrž vyžádá si ještě dalších úvah a úprav jednotlivých komisí S. N. i příslušných vlád. —

Z iniciativy čínské byla uvedena na pořad i otázka interpretace a použití známého článku devatenáctého který se vztahuje na revisi smluv, jež se ukazují neudržitelnými a situací, jež by mohly vésti k válce. Číňani pomýšlejí zde na svůj konkrétní případ starých smluv kapitulačních, jichž by se rádi zbavili, význam jejich podnětu přesahoval však zřejmě jakýkoli zájem lokální. Evropské státy, přičiňující se o revisi versailleského mírového pořádku, chopily se horlivě věci a dovedly prosadit, že právní výbor musil se jí zabývat. Na protest zejména států malodohodových bylo však upuštěno ode všeho, co by se mohlo zdáti usnadněním cesty k jakýmkoliv změnám evropského statutu. Bylo jen definováno, že každý národ má právo obrátit pozornost Společnosti národů na případy, v nichž by se mu zdál článek devatenáctý aplikovatelný, Společnosti pak zas přísluší, aby se o tom vyjádřila a zahájila takový postup, jaký se jí bude jevit vhodný. Britský delegát v komisi třetí, věnované otázkám odzbrojení a bezpečnosti, lord *Robert Cecil*, přinesl resoluci, která měla smysl ostré kritiky dosavadního postupu přípravné komise pro odzbrojovací konferenci a žádala, aby se znovu uvedla na pořad otázka snížení stavu vycvičených rezerv, omezení válečného materiálu a účinné kontroly. Pro odpor Francouzů, kteří v tom spatřovali nepřipustné porušení slova jednou již anglickou vládou daného, vzal lord *Robert* svůj návrh zpět a spokojil se s resolucí belgickou, kterou se podněty britské odkazují k projednání nové schůzi přípravné komise, určené arci až po očekávané námořní konferenci. Porady, které zahájil *Mac Donald* hned po svém nastoupení tak srdečně s novým americkým vyslancem *Dawesem*, prostředníkem *Hooverovým*, vedly totiž k uspokojivému preliminárnímu výsledku, takže britský premier bude moci vykonati počátkem října manifestační návštěvu ve *Washingtoně*. Parity v oboru křižníků bude dosaženo na ten způsob, že Američani přiznají Angličanům větší úhrnnou tonáž a Angličani Američanům zas větší počet velkých křižníků. Z *Washingtonu* budou rozeslány společně pozvánky k námořní konferenci všech velkých mocí, na níž se očekává vypracování obnovené a doplněné dohody o úpravě námořního zbrojení z r. 1921.

Současně schválená dohoda o podmínkách amerického přistoupení k haagskému soudu ukazuje také

zvýšený zájem Spojených států na záležitostech světových a evropských, třebaže sblížení provádělo se se strany americké s nejvyšší opatrností a zdoluhavostí. Společnost národů musila přistoupit na privilegované postavení Severoamerické Unie aspoň v tom smyslu, že dříve, nežli by se přistoupilo ku projednání jakékoli věci, dotýkající se amerických zájmů, bude *nutno s vládou washingtonskou vyjednávat*.

V Německu reagovali nacionálové, vedení nyní energickým, ale politicky neobyčejně úzkoprským a zaujatým průmyslníkem *Hugenbergem*, na přijetí Youngova plánu bouřlivými protesty, které míní stupňovati až k boji krajními ústavními a případně i neústavními prostředky. Nacionálové vidí v Youngovu plánu jen definitivní ztročení Německa, přehlížejí dočasné úlevy a zdůrazňují definitivní ráz jednání, zbavující Německo poslední naděje na setřesení nenáviděných břemen třeba za cenu nové těžké hospodářské krise. Úspěch zoufalého úsilí nacionální strany, která se již téměř nelíší od ultrapravicových živlů hitlerovských a ludendorffovských, nepředvídá se však na žádné straně, třeba *situace koaliční vlády Müllerovy je pro trvající vnitřní rozpory rázu sociálního velmi nejistá*. V Rakousku přiostrčila se vnitřní krise ku konci léta *protiústavní akcí Heimwehrů*. Práce Národní Rady byla blokována již delší dobu nemožností dohody mezi oběma velkými politickými tábory, křesťanských sociálů a sociálních demokratů, z nichž žádný nemohl nabýti převahy nad druhým. Měštanská koalice (s Velkoněmci) udržovala se právě jen strachem před soc. demokracií a ti zas připravovali se na branný útok polofašistických organizací, rekrutovaný z maloměstského a venkovského prostředí. Kancléř *Seipel*, jehož osobní poměr k soc. demokracii byl nenapravitelný, učinil místo neutrálnímu a hospodářsky orientovanému *Streeruwitzovi*, který však naděje na uklidnění a uvolnění nespínil. Svou slabostí naopak učinil pokusy o zjednání východiska brachiální cestou, hroživé, Právce žádá naléhavě revisi ústavy ve smyslu *diktatury reakčního rázu*. Za těchto okolností kabinet *Streeruwitzův* odstoupil a k vládě povolán zas *policejní president Schober*, který je považován za silného muže Rakouska a má opravdu důvěru vojska a všech orgánů státní moci. Soc. demokracie vidí raději jeho jako poctivého odpůrce v čele vlády, neboť není jiné eventuality, než občanská válka.

Zcela neočekávaně byl dlouholetý diktátor Litvy *Voldemaras* po svém návratu ze Ženevy prezidentem republiky *Smetonou* svržen pro neshody v politice církevní. Mělo mu zůstat vyhrazeno ministerstvo zahraničních věcí, což však odmítl. Tento převrat shora udál se zatím bez obtíží. Na jeho místo nastoupil ministr *Tubelis*, nezdá se však, že by se tím změnila celá soustava. Diktátorské metody nebudou opuštěny.

Dr. R. Procházka.

LITERATURA.

BOHUŠ TOMSA: MASARYKŮV ZÁPAS O PRÁVO PŘIROZENÉ. Současně příspěvek k ideologii českých politických stran. Knihovny právnické fakulty university Komenského v Bratislavě svazek 21. Nákladem právnické fakulty university Komenského v Bratislavě 1928. Stran 90 za Kč 30.—.

»Je jasno, že kdyby se byla naše politika, zejména za války, opírala jen a jen o české státní právo historické, že by sotva mohl existovati náš stát ve své dnešní podobě. Slovensko nestalo se údem našeho státního těla z titulu práva historického, ale principu národnostního, který je v podstatě přirozenoprávním. Jako idea přirozeného práva osvobodila kdysi jednotlivce, tak nyní osvobodila národy — i národ náš. A již to jest dostatečným důvodem, abychom věnovali pozornost zápasu, který o ni v naší vlasti svedl Masaryk. Touto prací vzniklou na území Slovenska má býti kvitována účast, kterou Masaryk jako obhájce přirozeného práva přispěl k osvobození nejvíce utlačované větve československého národa a k jejímu sdružení s druhou větví národní ve společném státě« (str. 4). Ale nejen to. Předmět, o němž se ve studii pojednává, »je stejně aktuální jako byl téměř před třiceti léty, třeba že situace našeho národa politicky se úplně změnila. Ale problém práva přirozeného ve své obecnosti je živý déle a vyvolává nové otázky vzhledem k našemu nynějšímu položení... Ohma-